

Wijkgroenagenda Rijkerswoerd

In de Glenn Millerstraat heeft de gemeente bewoners ondersteund bij het vergroenen van hun straat.

December 2023

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Proces	5
1.2	Leeswijzer	6
2	Beschrijving huidige situatie	7
2.1	Straatbeeld	7
2.2	Biodiversiteit	7
2.3	Klimaatadaptatie	8
2.4	Bestaande groene initiatieven	9
3	Actieplan	11
1.	Biodiversiteit in groene linten versterken (2022-2023)	12
2.	Stadsboerderij De Korenmaat Klimaatbestendig (vanaf 2022)	12
3.	Vergroenen met scholen: haag bij 'Park Paths' aan de Marga Klompélaan (2023)	13
4.	Onderzoek naar biodiversiteit in de wijk door Hogeschool VHL (2023)	13
5.	George Marshallstraat: aanplant nieuwe bomen (2023)	14
6.	50+ boomspiegels vergroten en enkele bomen vervangen (2023-2024)	14
7.	Glenn Millerstraat vergroenen (2023-2024)	15
8.	Emile Zolahof vergroenen (2023-2024)	16
9.	Hendrik Pieter Marchantstraat: meer divers groen (2023-2024)	16
10.	Appelgaard: initiatieven ondersteunen & extra groen in openbare ruimte (2023-2024)	17
11.	Von Ossietzkyplantsoen: biodiversiteit vergroten (2024)	17
12.	Wijkwinkelcentrum vergroenen (2022-2025)	17
4	Wensen die (nu) niet uitgevoerd worden	18
5	Wat kun je zelf doen	20

1 Inleiding

In Arnhem willen we radicaal vergroenen. Dat doet de gemeente Arnhem onder andere door het opstellen van Wijkgroenagenda's en door het uitvoeren van de daarin opgenomen actieplannen. Doel van de Wijkgroenagenda's is om Arnhemmers actief te betrekken bij het klimaatadaptiever en groener maken van hun wijk. Bijkomend effect is dat vergroenen van de wijken een positief effect heeft op de biodiversiteit.

We doen dat door wijkbewoners en andere belanghebbenden uit te nodigen hun ideeën en wensen met ons te delen en ze de tools te geven om ook zelf actief deel te nemen aan de realisatie van hun wensen en ideeën. In 2022/2023 heeft ook Rijkerswoerd dit proces doorlopen.

Om de wijk radicaal te vergroenen is meer nodig dan alleen de acties die in deze Wijkgroenagenda genoemd staan. Dat blijkt wel uit de uitgebreide wijk-brede inventarisatie die de Werkgroep Groen Rijkerswoerd heeft aangeleverd (zie Bijlage 1). Deze Wijkgroenagenda dient dus vooral te worden gezien als een eerste aanzet tot het behalen van de doelstelling om radicaal te vergroenen. Het bevat de informatie en acties die we tot en met 2023 hebben opgehaald in de wijk. We zullen de Werkgroep en andere bewoners van Rijkerswoerd ook in de toekomst blijven ondersteunen bij het realiseren van groene buurtinitiatieven. Daarnaast blijft de gemeente Arnhem ook zelf mogelijkheden aangrijpen voor meer en beter groen.

1.1 Proces

In Rijkerswoerd hebben we nog breder dan voorheen ingezet op nauwe samenwerking met andere groene organisaties om de Wijkgroenagenda vorm te geven. Doel van deze brede aanpak was om zo veel mogelijk verschillende groepen wijkbewoners te bereiken en te betrekken bij de Wijkgroenagenda. Platform Arnhem Klimaatbestendig had daarin een zeer grote rol, maar ook organisaties als IVN en Natuurcentrum Arnhem waren nauw betrokken. Samen hebben we in aanloop naar het opstellen van deze Wijkgroenagenda de volgende acties en activiteiten georganiseerd om de 'groene energie' los te maken in de wijk en input op te halen bij bewoners:

- Platform Arnhem Klimaatbestendig heeft een groep enthousiaste inwoners van Rijkerswoerd ondersteund bij het oprichten van de **Werkgroep Groen Rijkerswoerd** (vanaf nu: de werkgroep), onderdeel van het Wijkplatform. Deze werkgroep heeft als doel om bewoners te interesseren voor en te betrekken bij de vergroening van de wijk. Daarnaast levert de werkgroep vrijwel elke editie kopij aan voor de wijkkrant het Woerdje. De werkgroep is nauw betrokken geweest bij de opstelling van deze Wijkgroenagenda. Zo heeft de werkgroep tientallen kansen in beeld gebracht voor meer of kwalitatief beter groen in de wijk. De werkgroep is ook van plan deze kansen zoveel mogelijk te realiseren in de komende jaren, samen met omwonenden. De gemeente ondersteunt de werkgroep hierbij.
- Op 28 juni 2022 organiseerde Platform Arnhem Klimaatbestendig samen met Arnhem AAN en de gemeente een **Wijkklimaatcafé** bij Stadsboerderij de Korenmaat. Bestaande bewonersinitiatieven presenteerden zich en daarna gingen de aanwezigen in kleinere groepjes uiteen om met elkaar in gesprek te gaan over ieders wensen en ideeën voor een groenere wijk.
- **Online meedenken:** op www.meedenken.arnhem.nl heeft van september tot december 2022 een kaart gestaan waarop mensen konden aangeven welke verbeteringen ze graag zouden zien in de wijk. Er zijn meer dan veertig ideeën genoemd en een deel van de bewoners gaf aan ook zelf actief mee te willen werken om de verbetering te realiseren. Met hen hebben we contact gelegd om de ideeën verder uit te werken.
- **Tegelophaalservice.** Tijdens de eerste Tegelophaalservice van 2022 is extra aandacht besteed aan de wijk Rijkerswoerd. Zo is er in grote delen van de wijk huis aan huis geflyerd.
- **Stadsnatuurrondleidingen.** IVN is in 2022 in het kader van het opstellen van de Wijkgroenagenda in Rijkerswoerd als eerste wijk in Arnhem begonnen met excursies voor wijkbewoners om hen bekend te maken met de natuur in de wijk.

- De Werkgroep Groen Rijkerswoerd en Platform Arnhem Klimaatbestendig hebben op verschillende plekken **kleine vergroeningsacties** georganiseerd, om aan bewoners te laten zien wat er allemaal kan. Zo hebben bewoners aan de Mahatma Gandhiweg met Platform Arnhem Klimaatbestendig gezamenlijk hun schutting aan de straatkant vergroend. De werkgroep heeft in samenwerking met Volkshuisvesting en Stadslandbouw Mooieweg vijf geveltuinten aangelegd langs het meest versteende deel van de Willem Dreessingel.
- **Groenmarkt Winkelcentrum inclusief Tegelpactie.** De gemeente heeft samen met de werkgroep en ondernemers een mooie groene ontmoetingsplek gemaakt aan de waterkant van het winkelcentrum. Tijdens de voor deze Wijkgroenagenda georganiseerde Groenmarkt op 1 oktober 2022 hielpen bewoners bij de aanplant. Tegelijk vonden er ook andere activiteiten plaats, zoals gratis plantjes bij het inleveren van tuintegels. De gemeente ging in gesprek met bewoners om te horen hoe zij hun wijk klimaatbestendiger wilden maken en wat ze daarvoor van de gemeente nodig hadden. Ook werd gewezen op de online kaart.

Klimgroen aan de M. Gandhiweg

De concrete acties die uit al deze acties en activiteiten zijn voorgekomen, staan in Hoofdstuk 3.

1.2 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 staat **relevante achtergrondinformatie** over de wijk, zoals de stand van zaken omtrent biodiversiteit, hittestress en wateroverlast en een overzicht van de al bestaande groene initiatieven. Hoofdstuk 3 bevat het **Actieplan**. In hoofdstuk 4 staan de **ideeën die (nu) niet uitgevoerd kunnen worden** met een korte toelichting waarom niet. Bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties die **zelf in actie willen komen** kunnen in het laatste hoofdstuk vinden welke hulp ze hierbij kunnen krijgen.

Tegelpactie achter het winkelcentrum

2 Beschrijving huidige situatie

De wijk Rijkerswoerd is een van de nieuwste wijken van Arnhem. De bouw startte in 1989. Rijkerswoerd is tevens de meest zuidelijk gelegen wijk van Arnhem. De wijk heeft ruim 12.000 inwoners. Deze inwoners zijn verdeeld over meer dan 5.000 woningen, waarvan 30% in handen is van een woningbouwcorporatie (zie kaart). Er wonen in verhouding met de rest van Arnhem veel gezinnen in Rijkerswoerd. Rijkerswoerd wordt begrensd door de Huissensedijk, de A325, de Rijkerswoerdsestraat, de Bergerdensestraat en de Mooieweg. De wijk is onderverdeeld in vier buurten: Rijkerswoerd-Oost, Rijkerswoerd-Midden, Rijkerswoerd-West en De Overmaat.

2.1 Straatbeeld

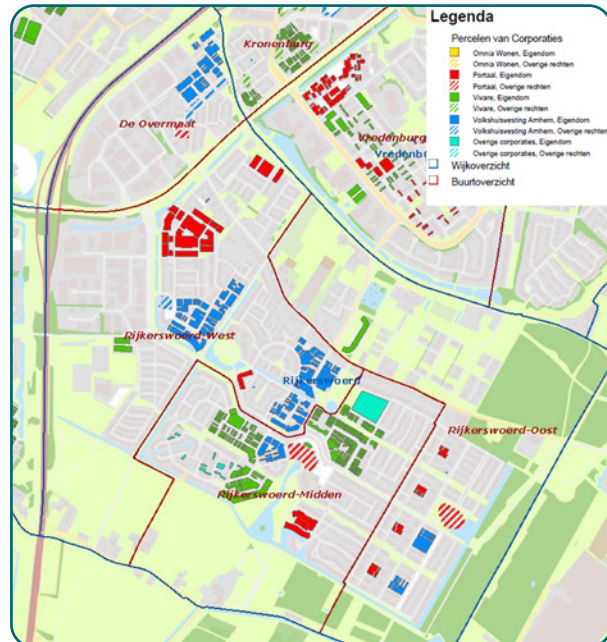
Rijkerswoerd kent één buurtwinkelcentrum en twee kleine industrieterreinen. Verder zijn er in de wijk een kinderboerderij (Stadsboerderij De Korenmaat), stadslandbouw (aan de Mooieweg en in de vorm van biologische volkstuinvereniging de Tuinmaat in Gaardenhage), vier basisscholen en een sportpark.

De wijk is ruim opgezet. Op sommige plekken ligt verharding die geen functie heeft en dus eigenlijk 'overbodig' is. Aan de randen van de wijk is veel groen. Zo ligt naast Rijkerswoerd het Zeegbos, dat in bezit is van Staatsbosbeheer. Bewoners van Rijkerswoerd maken veel gebruik van dit bos. Achter het winkelcentrum ligt een flinke waterpartij met groen. Ook is er een groen plantsoen, het Ossietzkyplantsoen. Daarnaast wordt de wijk doorsneden door twee groene linten die doorgaande fietspaden omzomen.

2.2 Biodiversiteit

In alle wijken van Arnhem, dus ook in Rijkerswoerd, werkt de gemeente aan het creëren van een fijn leefgebied voor zoveel mogelijk verschillende soorten planten en dieren. Rijkerswoerd kenmerkt zich door veel water in allerlei vormen: sloten, vijvers, beken en plasjes. Dieren die bij deze natte omgeving horen zijn bruine en groene kikkers en padden. Maar ook de kamsalamander komt hier voor.

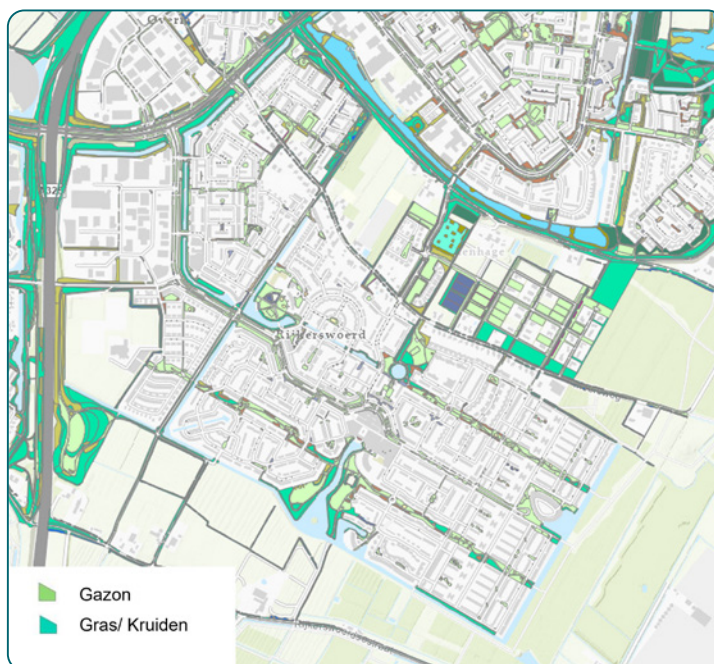
Ook kan je kleurrijke libellen tegenkomen, zoals de groene majestueuze grote keizerslibel en de kleinere bloedrode en bruinrode heidelibellen. De azuurjuffer is algemeen in de wijk. De weidebeekjuffer wordt niet vaak gezien, maar is een hele mooie blauwe juffer die bij de beken voorkomt.

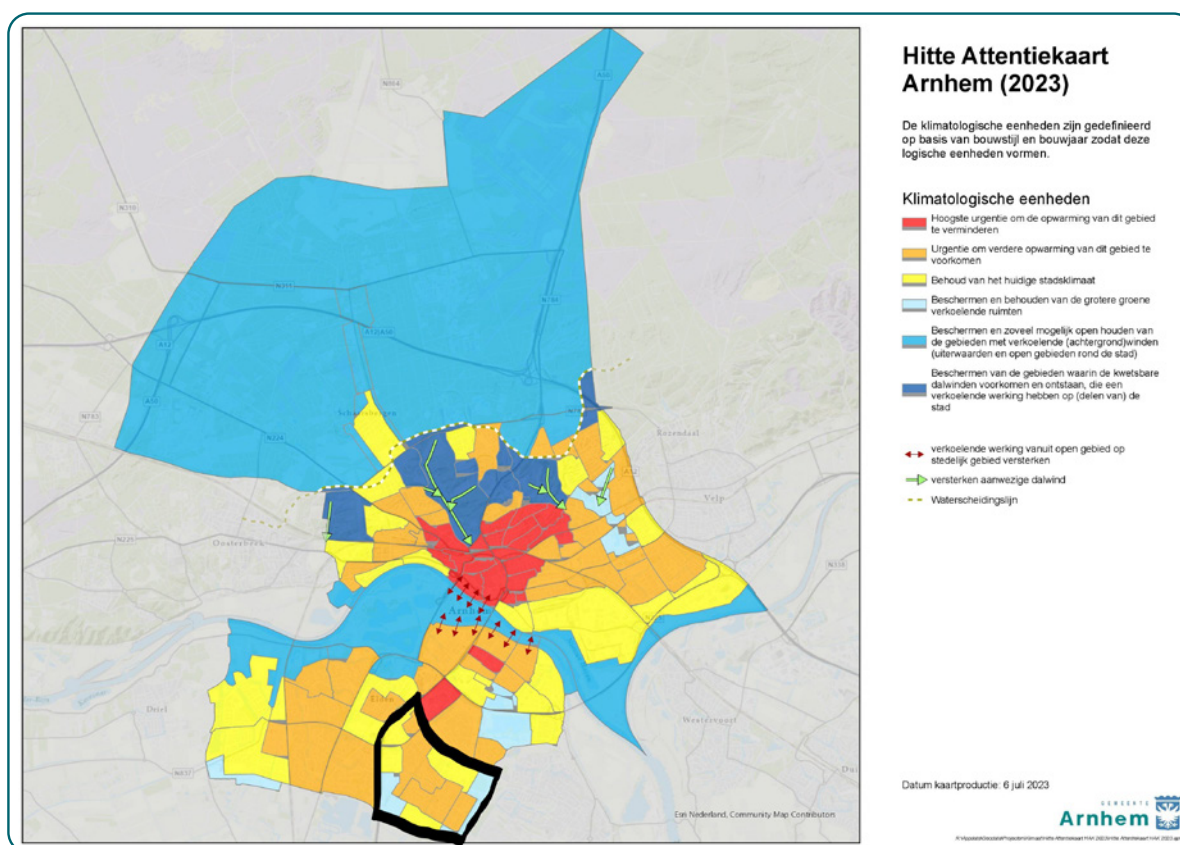
Kaart van Rijkerswoerd met buurten en corporatiebezit (Giga, 2022)

Daarnaast komt de sleedoornpage steeds meer voor in Rijkerswoerd. In 2022-2023 zijn er tijdens tellingen van de Vlinderstichting¹ maar liefst 673 eitjes van deze vlinder gevonden in Rijkerswoerd: een record en na De Laar-Oost de wijk met de hoogste aantallen in heel Arnhem. De aanwezigheid van zoveel eitjes van de sleedoornpage in de wijk is bijzonder, want het is een zeldzame vlinder die op de Rode Lijst staat als bedreigd.

Om de biodiversiteit verder te vergroten, maait de gemeente Arnhem waar dat kan steeds minder. Aan de randen van de wijk en langs de watergangen maaien we nog maar 1-3 keer per jaar. We kunnen ook in de buurten zelf minder gaan maaien. Dit gaat in overleg met de werkgroep en omwonenden².

Intensief ('gazon' - 16x of meer) en extensief maaien ('gras/kruiden', 1-3x) in Rijkerswoerd. Bron: www.arnhem.nl/maaien

2.3 Klimaatadaptatie

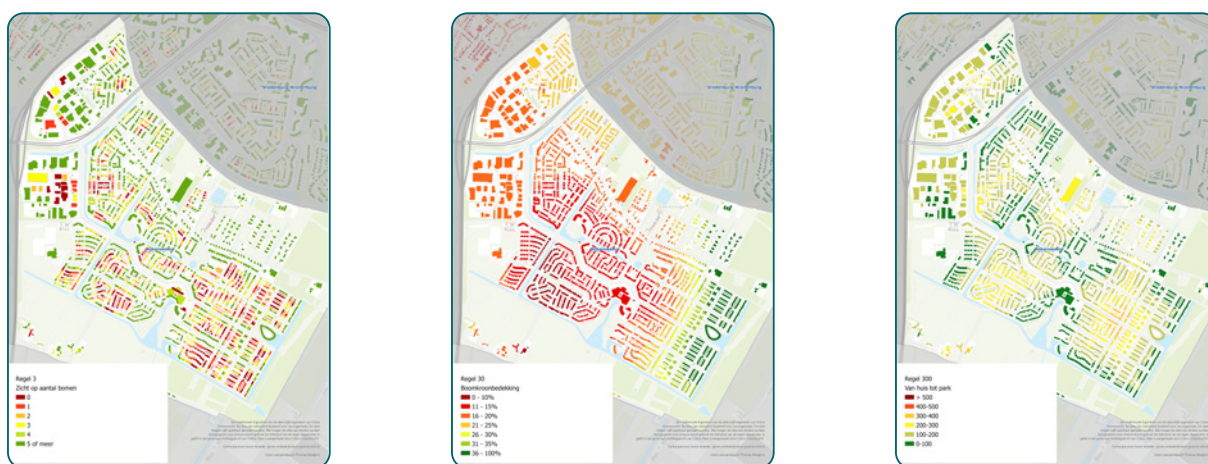
Voldoende groen is niet alleen belangrijk voor de biodiversiteit, maar ook om Rijkerswoerd aan te passen aan het veranderende klimaat. Zo is de **hittestress** in delen van Rijkerswoerd bovengemiddeld.

Er is in Arnhem-zuid minder sprake van **wateroverlast** dan in Arnhem-noord, omdat het zuiden niet op een helling is gelegen. **Droogte** is wel een groot probleem: bij lage waterstanden ligt de rivier de Rijn soms zo laag dat het grondwater onder Rijkerswoerd de Rijn instroomt, waardoor verzakkingen kunnen optreden.

1 Venema, M. (2023). *Verslag ei-tellingen Sleedoornpage 2022-2023. Rapport VS2023.030, De Vlinderstichting, Wageningen.*

2 Voor meer info en de kaart, zie www.arnhem.nl/maaien

Een ander probleem schuilt in de **bomen**. Hoewel de wijk veel bomen heeft (per twee inwoners van Rijkerswoerd staat er een boom³), blijkt uit de boomveiligheidscontrole dat ruim 15% een slechte of beperkte levensverwachting heeft. De meeste bomen zijn in de jaren 1980 en 1995 aangeplant. Rond die tijd was er weinig aandacht voor het op juiste wijze inrichten van de ondergrondse groeiruimte. Veel bomen in Rijkerswoerd staan bijna volledig in de verharding, in wit zand (daar zit geen voeding in) en met beperkte ondergrondse ruimte. Hierdoor zijn veel bomen voortijdig gestopt met groeien. Dit zijn 'kwarrende bomen'. Hoe zit dat precies? Bomen hebben ruimte nodig om voeding en water op te kunnen nemen en om zich erin te kunnen verankeren met hun wortels. Op een bepaald moment is de ondergrondse groeiruimte volledig in gebruik en is er geen ruimte meer om verder te groeien. Met wat de boom ondergronds heeft, kan de boom dan nog wel zijn kroon onderhouden maar niet verder groeien. De boom gaat kwarren en wordt meer vatbaar voor ziekten en aantastingen en voor weersextremen, zoals bijvoorbeeld droogte of hitte. Deze bomen dragen maar beperkt bij aan het verminderen van hittestress voor inwoners (want ze worden minder groot en ontwikkelen een minder groot bladerdek dan als ze gezond zouden zijn). Doordat deze bomen niet meer groeien zal 30% kroonbedekking (de 30 uit de 3-30-300 norm) niet gehaald worden. In het actieplan staan enkele acties die we gaan ondernemen om hier wat aan te doen. Ook is er sprake van veel versteende tuinen: volgens data van Cobra Groeninzicht (2020) bestaat meer dan de helft van het totale oppervlakte tuinen in de wijk uit verharding.

Verspreid over de wijk hebben sommige woningen geen uitzicht op 3 significante bomen (kaart links). Slechts in een klein deel van de wijk wordt het percentage van 30% bedekking door bladerdek gehaald (midden). De meeste woningen bevinden zich wel binnen 300m van een groene, koele plek (kaart rechts) (bron: Cobra, 2020).

2.4 Bestaande groene initiatieven

Aan de Mooieweg ligt het eetbare buurtinitiatief **Stadslandbouw Mooieweg**. Stadslandbouw Mooieweg is een begrip op het gebied van stadslandbouw in Arnhem. De gelijknamige stichting is inmiddels uitgegroeid tot circa 110 vrijwilligers en niet meer weg te denken uit de wijk. Sinds 2014 wordt er voedsel gekweekt voor de Voedselbank. Regelmatig organiseert de stichting open dagen en zelf-oogst zaterdagen. Ook worden er activiteiten zoals het buurtrestaurant georganiseerd en vinden er, in samenwerking met Natuurcentrum Arnhem, projecten op het gebied van natuureducatie plaats. De Stichting heeft in 2022 een subsidie vanuit de Eetbare Stad ontvangen, waarmee het fruitgedeelte op het terrein gerevitaliseerd is. In 2023 ontvangt de stichting een subsidie vanuit de regeling Groenblauwe Initiatieven om voedselbos-elementen toe te voegen aan het perceel. Het terrein aan de Mooieweg wordt gedeeld met drie andere stadslandbouw-initiatieven, namelijk Zorgtuin Arnhem, Dutchmoors Schapen en permacultuurtuin De Mijmering.

In de afgelopen jaren waren er ook een aantal andere initiatieven in Rijkerswoerd om de wijk groener en klimaatbestendiger te maken. Zo ondersteunt Team Leefomgeving buurtinitiatieven bij het **vergroenen van versteende pleinen en hofjes** (Wijkprogramma, 2022):

- In 2020 is in de Count Basiehof een vak van ongeveer 10m² tegels vergroend door bewoners in samenwerking met Stadslandbouw Mooieweg. Eén van de bewoners onderhoudt het nieuw aangelegde groen.
- In 2021 is het Thomas Mannhof op initiatief van bewoners vergroend. En zijn daar bij verschillende bewoners, in samenwerking met woningcorporatie Portaal, regentonnen geïnstalleerd. Het plein is hierdoor een stuk mooier en klimaatbestendiger geworden.
- Bij het Annie M.G. Schmidthof hebben de bewoners van het hofje in 2022 met steun van de gemeente grote plantvakken en extra bomen aangebracht.

3 In Rijkerswoerd staan 6466 solitaire straatbomen en er wonen 12.433 inwoners (2022)

Nieuwe plantvakken bij het Thomas Mannhof

Verder heeft de gemeente op initiatief van bewoners in 2020 een kaal groen stukje openbare ruimte aan de Willem Dreessingel door middel van nieuwe beplanting omgetoverd tot **koele, groene speelplek** en wordt er op initiatief van bewoners bij de fietspaden langs de Willem Dreessingel inmiddels minder gemaaid.

Overige initiatieven

In 2020 is in de Elvis Presleystraat een vak met gras en tegels verwijderd en veranderd in een buurtmoes- / kruidentuin van ongeveer 15 m². De bewoners hebben dit aangelegd en doen het onderhoud.

- Met subsidie van het Wijkplatform heeft Stadslandbouw Mooieweg de bloembak aan de Peppelenwei opnieuw ingericht. Bewoners onderhouden de bak.
- De bloembakken bij het winkelcentrum worden onderhouden door Stadslandbouw Mooieweg en water gegeven door bewoners. Dit wordt gefinancierd door het wijkplatform.
- Door de wijk heen worden diverse boomspiegels en kleine groenvakken door bewoners onderhouden.
- Er zijn vier plantenruilkastjes in de wijk die veel gebruikt worden.

Natuurlijke speeltuin W. Dreessingel

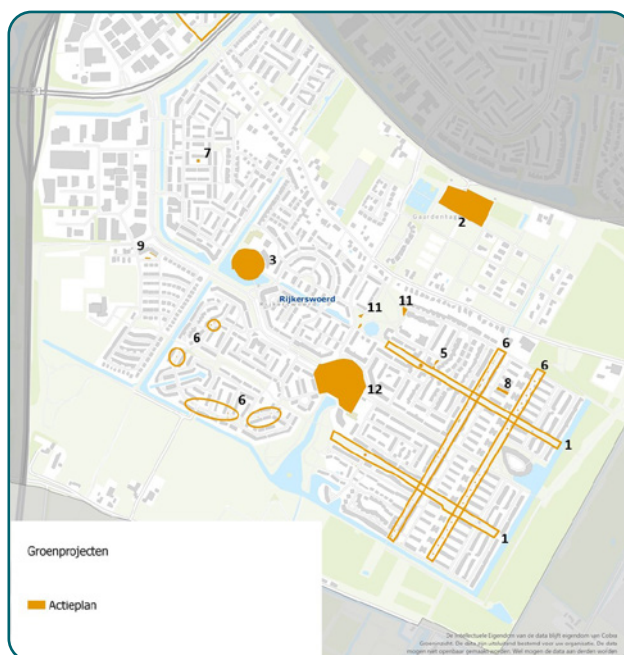

Perkje 'Graceland' in Elvis Presleystraat

3 Actieplan

Op basis van de input van de werkgroep en andere bewoners en belanghebbenden in de wijk zijn we tot de volgende acties gekomen. De acties staan in volgorde van uitvoering.

1. Biodiversiteit in groene linten versterken (2022-2023)
2. Stadsboerderij De Korenmaat klimaatbestendig (vanaf 2022)
3. Haag bij scholen (2023)
4. Onderzoek naar biodiversiteit in de wijk door Hogeschool Van Hall Larenstein (2023)
5. George Marshallstraat: aanplant nieuwe bomen met bewoners (2023)
6. 50+ boomspiegels vergroten (deels geadopteerd door bewoners) (2023-2024)
7. Glenn Millerstraat vergroenen met bewoners (2023-2024)
8. Emile Zolahof vergroenen met bewoners (2023-2024)
9. Hendrik Pieter Marchantstraat: meer divers groen (2023-2024)
10. Initiatieven Appelgaard ondersteunen & groen toevoegen in openbare ruimte (2023-2024)
11. Von Ossietzkyplantsoen: biodiversiteit vergroten (2024)
12. Wijkwinkelcentrum vergroenen (2022-2025)

Actiekaart

Daarnaast pakken we ook de kleinere ideeën op die in de afgelopen maanden via o.a. [meedenken arnhem.nl](https://www.meedenken arnhem.nl) bij de gemeente zijn binnengekomen, zoals het omzetten van grasveldjes naar door bewoners onderhouden vlinder- en bijenidyllen.

Tot slot heeft de gemeente kennis genomen van het door de Werkgroep Groen Rijkerswoerd opgestelde document *'Inventarisatie van mogelijke toevoegingen van groen in de wijk'* (november 2022), zie Bijlage 1. Wanneer bovenstaande acties zijn uitgevoerd zal de gemeente onderzoeken welke aanvullende acties uit de inventarisatie nog kunnen worden gerealiseerd. Deels is de gemeente daarvoor aan zet, maar voor het grootste deel van de aanpassingen is het aan bewoners zelf om zich bij de gemeente te melden met hun vergroeningswens/plan. We willen de buurten namelijk graag zoveel mogelijk *samen met bewoners* vergroenen (voorbeeld: gemeente vergroot de boomspiegel, bewoners gaan de boomspiegel vervolgens onderhouden). Dit heeft in potentie namelijk enkele grote voordelen ten opzichte van als de gemeente dit allemaal zelf oppakt, zoals: kwalitatief beter groen (omdat bewoners op hoger niveau kunnen onderhouden dan de groenaanemers van de gemeente), grotere acceptatie van de aanpassingen door de buurt, meer sociale cohesie in de desbetreffende straat en meer eigen verantwoordelijkheid voor de leefomgeving.

Toelichting acties

1. Biodiversiteit in groene linten versterken (2022-2023)

Er lopen van oost naar west twee slingerende fietspaden met een aantal versteende fietsrotondes door de wijk. De gemeente gaat deze groene structuur versterken door minder te maaien en extra bomen en struiken aan te planten die aantrekkelijk zijn voor insecten en vogels en een grote variatie in bloeitijd hebben. Bewoners konden in oktober 2022 meedenken over het ontwerp en basisschool de Klinket trapte tijdens Boomfeestdag in november 2022 af door de eerste struiken aan te planten. Ook de fietsrotondes worden vergroend.

Initiatiefnemer: gemeente

Met: Werkgroep Groen Rijkerswoerd, bewoners, basisschool de Klinket

Wanneer: 2022-2023

Budget beschikbaar: ja

Tegels wippen bij de rotondes op de Meester P.S. Gerbrandysingel en Meester J.M. De Kempenaersingel

'Rotondes vergroenen met mooie beplanting, met een pad naar het huisje, oogt direct minder steenachtig en geeft verkoeling, waterafvoer en groen voor de insecten.' – bewoonster

2. Stadsboerderij De Korenmaat Klimaatbestendig (vanaf 2022)

Elk jaar met het NK Tegelwippen diende de Korenmaat als inleverpunt voor tegels. Natuurcentrum gaat op de orenmaat ook meer aandacht geven aan klimaatbestendige maatregelen, die op de locatie te zien zijn én ook thuis toegepast kunnen worden.

Initiatiefnemer: Natuurcentrum

Met: Platform Arnhem Klimaatbestendig

Wanneer: vanaf 2022

Budget beschikbaar: ja

3. Vergroenen met scholen: haag bij 'Park Paths' aan de Marga Klompélaan (2023)

Dit parkje was eerst niet meer dan een grasveld, maar is omgetoverd tot een fijne plek om te verblijven met in de toekomst hopelijk ook de nodige schaduw. Tegelijk met de aanleg van een skatebaan en een pumptrack zijn namelijk ook hagen geplant en ca. zes extra bomen. Op verzoek van de omliggende basisscholen heeft de gemeente bij het water ook nog een haag aangeplant. Zo voegen we zo nog meer mooi groen toe aan de buitenruimte en het heeft als groot voordeel dat spelende/voetballende jongeren minder gauw achter hun bal in het water hoeven te gaan.

Initiatiefnemer: Scholen

Met: gemeente

Wanneer: 2023

Budget beschikbaar: ja

'Park Paths', met op de achtergrond de scholen

4. Onderzoek naar biodiversiteit in de wijk door Hogeschool VHL (2023)

Studenten hebben voor drie doelsoorten (bomenlaag, struiklaag, kruidenlaag) in kaart gebracht waar in de wijk nog belangrijke verbindingen ontbreken. De resultaten van dit onderzoek kunnen de gemeente en de Werkgroep Groen Rijkerswoerd handvatten bieden als het gaat om het prioriteren van verdere vergroening van de wijk.

Initiatiefnemer: Hogeschool Van Hall Larenstein

Met: Werkgroep Groen Rijkerswoerd, gemeente

Wanneer: 2023

Budget beschikbaar: niet van toepassing

5. George Marshallstraat: aanplant nieuwe bomen (2023)

Hier is een vak met ruw groen en deels tegels verwijderd en een buurtmoestuin (fruit, kruiden en bloemen) van ongeveer 30m², inclusief extra bomen, voor in de plaats gekomen. Stadslandbouw Mooieweg heeft de aanleg verzorgd, de bewoners onderhouden dit. De vervolgstap is om acht huidige wegwijnende bomen te vervangen voor bomen die voldoende ondergrondse groeiruimte krijgen om uit te groeien tot grote, gezonde bomen. De nieuwe bomen krijgen ook grotere boomspiegels met vaste planten. Minimaal twaalf bewoners (die ook betrokken zijn bij buurtmoestuin) zullen het beheer op zich nemen.

Initiatiefnemer: bewoners

Met: gemeente

Wanneer: 2023

Budget beschikbaar: ja

Locatie fruituin George Marshallstraat: 2019 versus 2023

6. 50+ boomspiegels vergroten en enkele bomen vervangen (2023-2024)

De wens die door bewoners van Rijkerswoerd met afstand het meest genoemd is, is om de boomspiegels (het stukje grond rondom een boom) in de wijk te vergroten. Hierdoor krijgt de boom meer ruimte om in te wortelen en het zorgt voor een groener aanzicht van de straten. Door daarbij ook direct extra voeding toe te voegen (gronduitwisseling), vergroten we ook de gezondheid van de bomen en zullen ze in sommige gevallen groter kunnen uitgroeien, waardoor ze een grotere bijdrage kunnen leveren aan het verminderen van hittestress. De gemeente volgt daarbij twee sporen:

6a. In een aantal straten in 1x alle boomspiegels die daarvoor in aanmerking komen, vergroten.

Het gaat in totaal om 45 bomen in de volgende straten:

- Albert van Dalsumlaan (12 boomspiegels vergroten + 7 bomen vervangen)
- Mahatma Gandhiweg (8 boomspiegels vergroten + 1 boom vervangen)
- W.F.Hermanstraat (11 bomen)
- Ernest Hemingwaystraat (6 bomen)

Bij het selecteren van deze straten hebben we gekeken in welke straten de vergroting van de boomspiegels het meest oplevert voor de gezondheid van de betreffende bomen. Hiermee slaan we in een keer een hele grote vergroeningsslag. Omwonenden krijgen de kans deze boomspiegels te adopteren (bij de niet-geadopteerde bomen komen lage heesters).

‘Nu wordt een boomspiegel op verzoek van de bewoner vergroot. Is het niet doeltreffender om alle boomspiegels die te klein zijn uit te breiden, de grond te verbeteren en te voorzien van onderbegroeiing, tenzij bewoners aangeven andere planten aan te willen brengen en dat gaan onderhouden?’ – bewoner actief in de Werkgroep Groen Rijkerswoerd

'Mijn idee is om meer bomen te planten aan de W.F Hermansstraat; er staat zo weinig groen langs de weg.'
– bewoonster

6b. Suggesties voor het vergroten van boomspiegels buiten bovengenoemde straten worden individueel beoordeeld en in clusters uitgevoerd.

In 2022 zijn er door het wijkgroenagendaproces en inzet van de Werkgroep Groen Rijkerswoerd veel meer aanvragen binnengekomen voor het vergroten en adopteren van boomspiegels dan voorheen. Als inderdaad blijkt dat er bij de betreffende boom verharding verwijderd kan worden, dan zal de gemeente dit in clusters uitvoeren. Zo hebben we in januari 2023 een tiental boomspiegels verspreid over de wijk vergroot en medio maart weer. In 2024 volgt er weer een ronde met 12 nieuwe boomspiegels. Bij de geadopteerde boomspiegels wordt een groene tegel gelegd en een bordje dat aangeeft dat het onderhoud gedaan wordt door bewoners, om zo ook andere bewoners te laten weten dat deze mogelijkheid bestaat. We werken hiervoor samen met de werkgroep.

Naast de bovengenoemde straten zijn er nog veel meer plekken in Rijkerswoerd waar boomspiegels vergroot kunnen worden, maar door beperkingen in budget en mankracht kan de gemeente niet alles tegelijk oppakken.

Initiatiefnemer: gemeente/bewoners

Met: Werkgroep Groen Rijkerswoerd

Planning: 2023

Budget beschikbaar: ja

'Boomspiegels kunnen in onze straat groter en flinke stukken van het trottoir kunnen worden vervangen door plantsoenen. We willen graag betrokken worden bij de eventuele acties die jullie willen organiseren.' – twee bewoners P.J. Oudsingel en de Dr. Joop den Uylsingel

7. Glenn Millerstraat vergroenen (2023-2024)

In de Glenn Millerstraat vervangt een groepje bewoners een flinke hoeveelheid stoeptegels in hun autoloze straat voor lange groenstroken met vaste planten. De gemeente ondersteunt hen hierbij. Bewoners gaan het nieuwe groen onderhouden (zie foto op voorpagina).

'Ons voorstel is om het vak midden in de straat te vergroenen. De strook die groen wordt, is ongeveer 2 meter breed. Op de hoogte van de lichtmasten worden er doorsteken gemaakt.' – bewoonster Glenn Millerstraat

Via meedenken.arnhem.nl droegen bewoners ook voor een ander deel van de Glenn Millerstraat een aantal groene ideeën aan, zoals voor het veldje op de foto rechts. De gemeente heeft deze bewoners met elkaar in contact gebracht en de werkgroep ondersteunt hen bij het uitvoeren van deze ideeën.

Glenn Millerstraat

'Ik zou zo graag in het al bestaande grasveldje voor ons straatje een plekje maken met bloeiende plantjes die bijen en andere nectarzoekers aantrekken. Ik dacht aan een cirkel met keien of houtblokken om mee te beginnen en daarin lavendel, campanula en misschien salvia planten.'
– bewoonster Glenn Millerstraat

Initiatiefnemer: bewoners, Werkgroep Groen Rijkerswoerd

Met: gemeente, Werkgroep Groen Rijkerswoerd (planten)

Wanneer: 2023-2024

Budget beschikbaar: ja

8. Emile Zolahof vergroenen (2023-2024)

In Rijkerswoerd-Oost zijn veel versteende hofjes. Twee daarvan zijn inmiddels al vergroend. De gemeente ondersteunt vergroening van de andere hofjes wanneer bewoners hier met een plan komen. Zo ondersteunen we in 2023 bewoners van Emile Zolahof bij het klimaatbestendig maken van hun hofje. Bewoners gaan het nieuwe groen onderhouden.

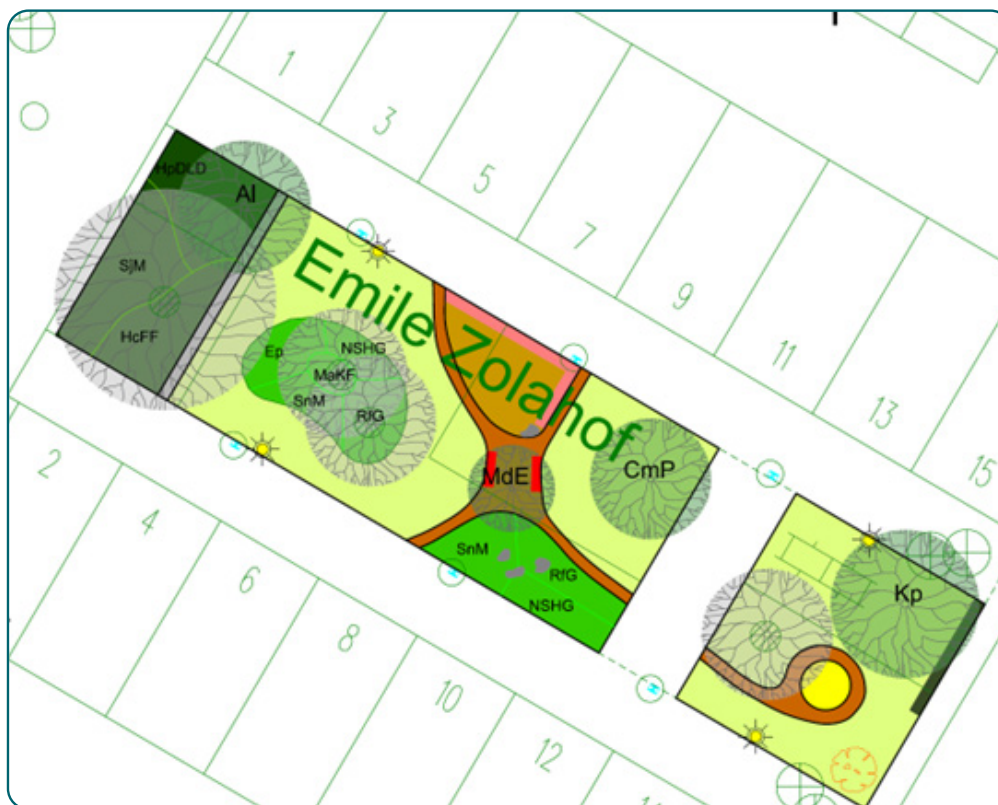
Initiatiefnemer: bewoners

Met: gemeente

Wanneer: 2023-2024

Budget beschikbaar: ja

'Al lang heb ik het idee om de groen-percelen op ons hofje te willen verfraaien. Ik weet alleen niet goed hoe dit te realiseren. Wij hebben in de afgelopen jaren al zelf een geveltuin aangelegd aan de zijkant van ons huis en sedum op 3 daken aangelegd. Dus een beetje ervaring is er zeker!' – bewoonster Emile Zolahof

Ontwerp Emile Zolahof

9. Hendrik Pieter Marchantstraat: meer divers groen (2023-2024)

Dit is een van de locaties waar op initiatief van een bewoner een boomspiegel flink groter wordt gemaakt. Daarnaast ondersteunt de gemeente bewoners bij het idee om een groen veldje in te richten met meer diverse beplanting (bijenstrook, heesterbeplanting en vervanging van twee bomen).

Initiatiefnemer: bewoner

Met: Gemeente Arnhem, Werkgroep Groen Rijkerswoerd

Wanneer: 2023/ begin 2024

Budget beschikbaar: ja

'Het groene gedeelte achter het appartementencomplex is vrijwel alleen voorzien van gras. Voor de biodiversiteit, het straatbeeld en uitzicht vanuit het complex zou het goed zijn om hier kwalitatiever groen aan te brengen.' – omwonende

10. Appelgaard: initiatieven ondersteunen & extra groen in openbare ruimte (2023-2024)

Bewoners van deze buurt in Rijkerswoerd hebben verschillende wensen en ideeën om hun buurt in te richten met aantrekkelijker, deels eetbare struiken en bomen. Deels willen ze dit zelf onderhouden, deels vragen ze aan de gemeente om aantrekkelijk groen zoals struiken toe te voegen en te onderhouden. Samen gaan we in gesprek over de precieze invulling en uitvoering.

Initiatiefnemer: bewoners

Met: Werkgroep Groen Rijkerswoerd, gemeente, omwonenden

Wanneer: 2023-2024

Budget beschikbaar: waarschijnlijk wel (definitieve plannen afwachten)

11. Von Ossietzkyplantsoen: biodiversiteit vergroten (2024)

Een omwonende maakt samen met de Groengroep en haar burens plannen om hier de biodiversiteit te vergroten door meer plekken minder te maaien en het toevoegen van struiken. De gemeente faciliteert de uitvoering.

Initiatiefnemer: Bewoonster

Met: Werkgroep Groen Rijkerswoerd, gemeente, omwonenden

Wanneer: 2023-2024

Budget beschikbaar: ja

12. Wijkwinkelcentrum vergroenen (2022-2025)

Als vervolg op de kleinschalige vergroeningsactie in najaar 2022 komt er een groter vergroeningsplan voor het winkelcentrum en omgeving. De winkeliersvereniging en de winkelcentrum-eigenaar zien de noodzaak hiervan en zijn bereid de kosten van de vergroening in het winkelcentrum en aan de gevels te financieren en dit nieuwe groen te onderhouden. Ter voorbereiding op de vergroening van de ruimte om het winkelcentrum heen, is de gemeente bezig met een parkeeronderzoek om te inventariseren of er kansen liggen om rond het winkelcentrum parkeerplekken op te heffen. Hierdoor zouden we boomspiegels kunnen vergroten en wellicht zelfs extra bomen kunnen aanplanten. Ook gaat de gemeente kijken of enkele van de brede trottoirs rond het winkelcentrum kunnen worden verkleind.

Initiatiefnemer: gemeente

Met: ondernemers, bewoners

Wanneer: 2022-2024

Budget beschikbaar: in ieder geval deels (definitief ontwerp afwachten)

'Binnen in het winkelcentrum rondom de bankjes zou goed meer groen kunnen worden aangebracht. Goed voor de biodiversiteit en maakt het winkelcentrum een gezelligere locatie.' – bewoner

4 Wensen die (nu) niet uitgevoerd worden

Vergroenen Marga Klompélaan

Naast de ideeën rond bomen was dit de wens die op meedenken.arnhem.nl het vaakst benoemd is. De gemeente heeft gekeken naar de mogelijkheden, maar die lijken beperkt. Het is een grote ontsluitingsweg. In verband met de verkeersveiligheid is het lastig iets met de middenberm te doen (dit moet zeer laag blijven en niet gaan overhangen). De plek waar de gemeente de meeste mogelijkheden ziet is het stenige gedeelte vanaf het groene plein/pumptrack langs het winkelcentrum tot aan de kruising met het Rijnwaalpad. Hier liggen soms drie wegen naast elkaar, door aanwezigheid van de 'kunstfietsroute'. Aan de studenten van Hogeschool van Hall Larenstein (zie actieplan, punt 10) zal gevraagd worden in hun onderzoek specifiek hierop in te zoomen en met vergroeningsvoorstellen te komen.

'Op diverse plaatsen langs de Marga Klompélaan zijn mogelijkheden om het groen aantrekkelijker te maken voor bewoners en dieren/insecten. Het lijkt mij een goed idee om dat met de wijk en groenbeheer te onderzoeken. Als voorbeeld voor het winkelcentrum, aan beide zijden, langs de van Someren Downerstraat en bij de Lou Bandy straat. De bloembollenpracht in de middenberm in het voorjaar zou wellicht in een ander seizoen door iets anders kunnen worden opgevolgd.'

'Ik vind de wijk de Laar Oost een mooi voorbeeld hoe groen een wijk kan zijn. Maak de Marga Klompélaan net zoals de Randweg tussen de kinderboerderij en de rotonde richting Rijkerswoerdse plassen. Veel (met name grotere) bomen, veel groenstroken en smallere paden voor fietsers/wandelaars. Evt meer water (bredere slootjes etc) in de wijk?'

'Aan beide zijde van de gehele laan een beukenhaag of meer bomen.'

'Een aantal bushaltes op het Willemsplein is voorzien van verticale beplanting. Kan de gemeente Arnhem in samenwerking met het OV bedrijf de bushaltes ad Marga Klompélaan voorzien van verticale beplanting en een boom? Beplanting draag bij aan verkoeling en vergroten biodiversiteit. Een boom biedt in de zomer schaduw voor de wachtenden.'

'Een deel van de middenberm van de Heyendaalseweg Nijmegen is ter hoogte van de universiteitsgebouwen voorzien van bloemenstroken en insectenhoeven. De middenbermen van de Marga Klompélaan lijken zeer geschikt voor een dergelijke invulling. Een goed gekozen mengsel oogt fraai en draagt bij aan verbeteren vd biodiversiteit.'

Foto: Heyendaalseweg, Nijmegen (aangeleverd door bewoner)

Extra bomen langs De Pas

Langs de weg die leidt naar het sportpark (De Pas) ziet de Werkgroep Groen Rijkerswoerd mogelijkheden om tussen de weg en de watergang bomen te planten. Ook achter de velden, tussen de velden en de watergang, zien ze ruimte voor een rij bomen. Het zou volgens de werkgroep een mooi aanzien geven aan het sportpark, wellicht de geluidsoverlast iets verminderen en de wind breken. De gemeente heeft hier vooralsnog geen plannen om bomen bij te planten omdat er al redelijk wat bomen staan. Wel zijn we voornemens langs de andere toegangsweg (Lange Akkers) bomen terug te planten. Verder zal er gewerkt worden aan een ‘bomenvervangingsplan’ om in kaart te brengen waar in de wijk het vervangen of nieuw aanplanten van bomen de meeste prioriteit heeft.

Zicht vanaf de Pas op het sportpark

‘In de aangeplante rij linde bomen aan de Lange Akkers zijn in de loop van de jaren gaten gevallen doordat bomen eruit gingen. Aanvullen met 4 nieuwe bomen voor extra schaduw en verkoeling voor de wandelaars en de fietsers. De linderij is dan weer compleet.’ – bewoner via meedenken

Bloembakken aan lantaarnpalen

Er zijn verzoeken binnengekomen voor bloembakken aan lantaarnpalen. Deze manier van vergroening is weinig duurzaam (bakken hebben veel water nodig). De gemeente ondersteunt deze manier van vergroening daarom niet financieel. Bewoners kunnen wel via andere manieren financiering aanvragen, bijvoorbeeld door een aanvraag te doen op wijkbudget bij het wijkplatform. Daarnaast gaat de gemeente onderzoeken of er duurzamere manieren zijn om de ruimte rondom lantaarnpalen te vergroenen.

‘Verschillende inwoners van de wijk hebben de Groengroep gevraagd naar bloembakken aan lantaarnpalen die elders in de stad te bewonderen zijn. De vragen zijn meestal per individu een enkele keer voor een complex. Zij zijn vaak zelf bereid om de bak te vullen of te verzorgen, maar dat hangt natuurlijk vaak af van de hoogte van de bevestiging. De biodiversiteit zou er evt. mee gediend zijn, maar het doel zal eigenlijk zijn verfraaiing en meer groen/bloemen in een stenige omgeving.’ – bewoonster actief in de Werkgroep Groen Rijkerswoerd

5 Wat kun je zelf doen

Rijkerswoerd klimaatbestendig maken doen we samen. Bewoners, ondernemers, maatschappelijke instellingen en andere partijen krijgen daarbij ondersteuning van de gemeente.

Wil jij een geveltuin voor je huis of een boomspiegel (het stukje grond rondom een boom) adopteren?

Op www.arnhem.nl/groenebuurt zie je wat de mogelijkheden zijn, vind je inspirerende voorbeeldprojecten en kun je een aanvraag indienen bij de gemeente. Ook op de website van Platform Arnhem Klimaatbestendig staan mooie voorbeelden: <https://www.arnhemklimaatbestendig.nl/wat-kan-jij-doen/>

Let op: je bent zelf verantwoordelijk voor het regelmatig onderhouden van dit groen!

Zoek je financiële ondersteuning voor bijvoorbeeld het vergroenen van je terrein of het (laten) plaatsen van een regenton, groen dak of groene gevel?

Dat kan via de Subsidieregeling Groenblauwe Initiatieven. Zie www.arnhem.nl/klimaatadaptatie.

Heb jij een idee om je buurt klimaatadaptief te maken?

Dat kun je melden bij Team Leefomgeving, die samen met jou zullen kijken of dit idee uitvoerbaar is. Of, als je burens dit idee delen, dan kunnen jullie via het AANjaagfonds ondersteuning krijgen om dit idee om te zetten naar een concreet plan. En voor financiële ondersteuning bij de uitvoering van het plan heeft de gemeente de subsidie-regeling klimaatadaptatie. Of doe een aanvraag bij het wijkbudget.

Meedenken over het verder vergroenen en klimaatbestendig maken van de wijk?

Sluit je dan aan bij de Werkgroep Groen Rijkerswoerd.

Overig

Bewoners kunnen ook helpen de biodiversiteit in Rijkerswoerd te vergroten door mee te doen aan het programma 'Adopteer een Bij' van Stichting Arnhem Zoemt. Of door waarnemingen van (bijzondere) dieren en planten in te voeren via waarneming.nl. De identificatieapp Obsidentify kan hierbij helpen. Op die manier komen de waarnemingen bij de gemeente terecht en dat kan erg handig zijn voor het verkrijgen van een goed beeld van de aanwezige biodiversiteit in de wijk.

Geveltuin met klimplanten in Rijkerswoerd

